

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

3. Η συλλογή των συνδεδεμένων ομιλιών - Σχόλια
(3. Saṃyutta Nikāya - Aṭṭhakathā)

5. Σχόλια για το μεγάλο βιβλίο (5. Mahāvagga-aṭṭhakathā)

2. Οι συνδεδεμένες ομιλίες για τους παράγοντες της φώτισης
(2. Bojjhaṅgasammuttaṃ)

PaliVerse

3. Η συλλογή των συνδεδεμένων ομιλιών - Σχόλια

5. Σχόλια για το μεγάλο βιβλίο

2. Bojjhaṅgasam̐yuttaṃ

1. Pabbatavaggo

1. Himavantasuttavaṇṇanā

182. Bojjhaṅgasam̐yuttassa paṭhame nāgāti imepi mahāsamuddapiṭṭhe ūmiantaravāsīnova, na vimānaṭṭhakanāgā. Tesam̐ himavantaṃ nissāya kāyavaḍḍhanādisabbaṃ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṃ. Bojjhaṅgeti ettha bodhiyā, bodhissa vā aṅgāti bojjhaṅgā. Kiṃ vuttaṃ hoti? Yā hi ayaṃ dhammasāmaggī, yāya lokiyalokuttaramaggakkhaṇe uppajjamānāya līnuddhaccapatiṭṭhānāyūhana kāmasukhattakilamathānuyogaucchedasassatābhinivesādīnaṃ anekesaṃ upaddavānaṃ paṭipakkhabhūtāya satidhammavicayavīriyapītipassaddhisamādhīupekkhāsāṅkhātāya dhammasāmaggiyā ariyasāvako bujjhatīti katvā bodhīti vuccati. Bujjhatīti kilesasantānaniddāya utṭhahati, cattāri vā ariyasaccāni paṭivijjhati, nibbānameva vā sacchikarotīti vuttaṃ hoti. Yathāha “satta bojjhaṅge bhāvetvā anuttaraṃ sammāsambodhiṃ abhisambuddho”ti. Tassā dhammasāmaggisāṅkhātāya bodhiyā aṅgāti bojjhaṅgā jhānaṅgamaggaṅgādayo viya. Yopesa yathāvuttappakārāya etāya dhammasāmaggiyā bujjhatīti katvā ariyasāvako bodhīti vuccati, tassa bodhissa aṅgātipi bojjhaṅgā senaṅgarathaṅgādayo viya. Tenāhu aṭṭhakathācariyā - “bujjhanakassa puggalassa aṅgāti vā bojjhaṅgā”ti.

Apica “bojjhaṅgāti kenaṭṭhena bojjhaṅgā? Bodhāya samvattantīti bojjhaṅgā, bujjhantīti bojjhaṅgā, anubujjhantīti bojjhaṅgā, paṭibujjhantīti bojjhaṅgā, sambujjhantīti bojjhaṅgā”iccādinā paṭisambhidānāyenaṃpi bojjhaṅgattho veditabbo.

Satisambojjhaṅgantiādīsu pana pasattho sundaro ca bojjhaṅgoti sambojjhaṅgo. Satiyeva sambojjhaṅgoti satisambojjhaṅgo, taṃ satisambojjhaṅganti evaṃ sabbattha attho veditabbo. Bhāvetīti vaḍḍheti, attano cittasantāne punappunaṃ janeti, abhinibbattetīti attho. Vivekanissitantiādīni kosalasam̐yutte “sammādiṭṭhiṃ bhāveti vivekanissita”nti ettha vuttanayeneva veditabbāni.

Ayaṃ pana viseso - tattha tadan̐gavivekanissitaṃ, samucchedavivekanissitaṃ, nissaraṇavivekanissitanti, vivekattayameva vuttaṃ, bojjhaṅgabhāvanaṃ patvā pana pañcavidhāvivekanissitampi eke vaṇṇayanti. Te hi na kevalaṃ balavavipassanāmaggaḥalakkhaṇesu eva bojjhaṅge uddharanti vipassanāpādaka-kasiṇajjhāna-ānāpānāsubha-brahmavihārajjhānesupi uddharanti, na ca paṭisiddhā aṭṭhakathācariyehi. Tasmā tesam̐ matena etesaṃ jhānānaṃ pavattikkhaṇe kiccato eva vikkhambhanavivekanissitaṃ. Yathā ca vipassanākkhaṇe “ajjhāsayato nissaraṇavivekanissita”nti vuttaṃ, evaṃ paṭipassaddhivivekanissitampi bhāvetīti vattum vaṭṭati. Sesamettha heṭṭhā vuttanayameva.

2. Kāyasuttavaṇṇanā

183. Dutiye āhāraṭṭhitikoti paccayaṭṭhitiko. Āhāraṃ paṭiccāti paccayaṃ paṭicca. Subhanimittanti subhampi subhanimittaṃ, subhassa ārammaṇampi subhanimittaṃ. Ayonisomanasikāroti anupāyamanasikāro uppathamanasikāro anicce “nicca”nti vā, dukkhe “sukha”nti, anattani “attā”ti vā, asubhe “subha”nti vā, manasikāro. Taṃ tasmim subhārammaṇe bahulaṃ pavattayato kāmacchando uppajjati. Tena vuttaṃ “atthi, bhikkhave, subhanimitta”ntiādi. Evaṃ sabbanīvaraṇesu yojanā veditabbā.

Paṭighanimittantiādīsu pana paṭighopi paṭighanimittaṃ paṭighārammaṇampi. Aratīti ukkaṇṭhitā. Yaṃ sandhāya vuttaṃ - “tattha katamā aratī? Pantesu vā senāsanesu aññataraññataresu vā adhikusalesu dhammesu aratī aratitā anabhirati anabhiramanā ukkaṇṭhitā paritassitā, ayaṃ vuccati aratī”ti.

Tandīti atisītādipaccayā uppannaṃ āgantukakāyālasīyaṃ. Yasmiṃ uppanne “atisītaṃ atiuṇhaṃ aticchātosmi atidhātosmi atidūramaggaṃ gatosmī”ti vadati, yaṃ sandhāya vuttaṃ “tattha katamā tandi, yā tandī tandiyanā tandimanakatā ālasyaṃ ālasyāyanā ālasyāyitattaṃ, ayaṃ vuccati tandī”ti.

Vijambhitāti kilesavasena kāyavinamanā. Yaṃ sandhāya vuttaṃ - “tattha katamā vijambhitā? Yā kāyassa jambhanā vijambhanā ānamanā vinamanā sannamanā paṇamanā byādhiyakaṃ, ayaṃ vuccati vijambhitā”ti.

Bhattachasammadoti bhattachapariḷāho. Yaṃ sandhāya vuttaṃ - “tattha katamo bhattachasammado? Yā bhuttāvissa bhattachamucchā bhattachilamatho bhattachapariḷāho kāyaduṭṭhullaṃ, ayaṃ vuccati bhattachasammado”ti.

Cetaso ca līnattanti cittassa līyanākāro, yaṃ sandhāya vuttaṃ - “tattha katamaṃ cetaso līnattaṃ? Yā cittassa akalyatā akammaññatā olīyanā sallīyanā līnaṃ līyanā līyitattaṃ thināṃ thiyanā thiyitattaṃ cittassa, idaṃ vuccati cetaso līnatta”nti.

Cetaso avūpasamoti yathā nāma vītaccikopi aṅgāro neva tāva sannisīdati patāpaṃ karotiyeva, yathā ca pattapacanaṭṭhāne neva tāva sannisīdati patāpaṃ karotiyeva, evaṃ cittassa avūpasantākāro, atthato panetaṃ uddhaccakukkuccameva hoti.

Vicikicchāṭṭhānīyā dhammāti vicikicchāya ārammaṇadhammā. Ayonisomanasikāro sabbattha vuttanayova. Evamettha kāmacchando vicikicchāti ime dve dhammā ārammaṇena kathitā, byāpādo ārammaṇena ca upanissayena ca, sesā sahaajātena ca upanissayena cāti.

Satisambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammāti satiyā ārammaṇadhammā sattatiṃsa bodhipakkhiyā ca nava lokuttaradhammā ca. Tattha yonisomanasikārabahulīkāroti tattha upāyamanasikārassa punappunaṃ karaṇaṃ.

Kusalākusalā dhammātiādīsu kusalāti kosallasambhūtā anavajjasukhavipākā. Akusalāti akosallasambhūtā sāvajjadukkhavipākā. Sāvajjāti akusalā. Anavajjāti kusalā. Hīnapaṇītakaṇhasukkesupi eseva nayo. Sappaṭibhāgāti kaṇhasukkāyeva. Kaṇhā hi kaṇhavipākadānato, sukkā ca sukkavipākadānato sappaṭibhāgā nāma, sadisavipākakoṭṭhāsāti attho. Paṭipakkhabhūtassa vā bhāgassa atthitāya sappaṭibhāgā. Kaṇhānañhi sukkā paṭipakkhabhāgā, sukkānañca kaṇhā

paṭipakkhabhāgāti evampi sappatibhāgā. Sappatibāhitatṭhena vā sappatibhāgā.
Akusalañhi kusalaṃ paṭibāhitvā attano vipākaṃ deti, kusalañca akusalaṃ
paṭibāhitvāti evampi kaṇhasukkā sappatibhāgā.

Ārambhadhātūti paṭhamārambhavīriyaṃ. Nikkamadhātūti kosajjato nikkhantattā tato
balavataṃ. Parakkamadhātūti paraṃ paraṃ tṭhānaṃ akkamanatāya tatopi
balavataranti tīhipi padehi vīriyameva kathitaṃ.

Pītisambojjhaṅgaṭṭhānīyāti pītiyā ārammaṇadhammā. Kāyapassaddhīti tiṇṇaṃ
khandhānaṃ darathapassaddhi. Cittapassaddhīti viññāṇakkhandhassa
darathapassaddhi. Samathanimittanti samathopi samathanimittaṃ, ārammaṇampi.
Abyaggaṇimittanti tasseva vevacanaṃ.

Upekkhāsambojjhaṅgaṭṭhānīyāti upekkhāya ārammaṇadhammā, atthato pana
majjhataṭṭhāro upekkhāṭṭhānīyā dhammoti veditabbo. Evamettha
satidhammavicayaupekkhāsambojjhaṅgā ārammaṇena kathitā, sesā ārammaṇenapi
upanissayenapi.

3. Sīlasuttavaṇṇanā

184. Tatiye sīlasampannāti ettha khīṇāsavassa lokiyalokuttarasīlaṃ kathitaṃ, tena
sampannāti attho. Samādhipaṇṇāsupi eseṃ nayo. Vimutti pana phalavimuttiyeṃ.
Vimuttiñāṇadassanaṃ paccavekkhaṇāñāṇaṃ. Evamettha sīlādayo tayo
lokiyalokuttarā, vimutti lokuttarāva, vimuttiñāṇadassanaṃ lokiyameva.

Dassanampāhanti dassanampi ahaṃ. Taṃ panetaṃ dassanaṃ - cakkhudassanaṃ,
ñāṇadassananti duvidhaṃ. Tattha pasanhehi cakkhūhi ariyānaṃ dassanaṃ olokaṇaṃ
cakkhudassanaṃ nāma. Ariyehi pana diṭṭhassa lakkhaṇassa dassanaṃ, paṭividdhassa
ca paṭivijjhaṇaṃ jhānena vā vipassanāya vā maggaṃ phalehi vā ñāṇadassanaṃ nāma.
Imasmiṃ panettha cakkhudassanaṃ adhippettaṃ. Ariyānañhi pasanhehi cakkhūhi
olokaṇampi bahukārameva. Savaṇanti “asuko nāma khīṇāsavo asukasmīṃ nāma
raṭṭhe vā janapade vā gāme vā nigame vā vihāre vā leṇe vā vasatī”ti kathentānaṃ
sotena savaṇaṃ, etaṃ bahukārameva. Upasaṅkamaṇanti “dānaṃ vā dassāmi,
paṇhaṃ vā pucchissāmi, dhammaṃ vā sossāmi, sakkāraṃ vā karissāmi”ti evarūpena
cittena ariyānaṃ upasaṅkamaṇaṃ. Payirupāsaṇanti paṇhāpayirupāsaṇaṃ. Ariyānaṃ
guṇe sutvā te upasaṅkamitvā nimantetvā dānaṃ datvā “kiṃ, bhante,
kusala”ntiadinā nayaṇa paṇhapucchanaṇti attho.

Anussatinti rattitṭhānadivāṭṭhānesu nisinnassa “idāni ariyā leṇaguhaṇḍapādīsū
jhānavipassanāmaggaṃ phalasukhehi vītināmentī”ti anussaraṇaṃ. Yo vā tesāṃ santike
ovādo laddho hoti, taṃ āvajjitvā “imasmiṃ tṭhāne sīlaṃ kathitaṃ, imasmiṃ samādhī,
imasmiṃ vipassanā, imasmiṃ magga, imasmiṃ phala”nti evaṃ anussaraṇaṃ.
Anupabbajjanti ariyesu cittaṃ pasādetvā gharā nikkhamma tesāṃ santike pabbajjaṃ.
Ariyānañhi santike cittaṃ pasādetvā tesāmyeva santike pabbajitvā tesāmyeva
ovādānusāsaṇiṃ paccāsīsamānassa caratopi pabbajjā anupabbajjā nāma. Ariyesu
pasādena aññattha pabbajitvā ariyānaṃ santike ovādānusāsaṇiṃ paccāsīsamānassa
carato pabbajjāpi anupabbajjā nāma. Aññesu pana pasādena aññesaṃmyeva santike
pabbajitvā aññesaṃmyeva ovādānusāsaṇiṃ paccāsīsamānassa carato pabbajjā
anupabbajjā nāma na hoti.

Evaṃ pabbajitesu pana mahākassapaṭṭherassa tāva anupabbajjaṃ pabbajitā
satasahassamattā ahesuṃ, tathā therasseva saddhivihārikassa ca

candaguttattherassa, tassāpi saddhivihārikassa sūriyaguttattherassa, tassāpi saddhivihārikassa assaguttattherassa, tassāpi saddhivihārikassa yonakadhammarakkhitattherassa, tassa pana saddhivihāriko asokarañño kaniṭṭhabhātā tissatthero nāma ahosi, tassa anupabbajjaṃ pabbajitā aḍḍhateyyakoṭisaṅkhā ahesuṃ. Mahindattherassa anupabbajitānaṃ gaṇanaparicchedo natthi. Yāvajjādivasā laṅkādiṭṭhe satthari pasādena pabbajantā mahindattherasseva pabbajjaṃ anupabbajanti nāma.

Taṃ dhammanti taṃ tesam ovādānusāsānīdhammaṃ. Anussaratīti saratī. Anuvitakketīti vitakkāhataṃ karotī. Āraddho hotīti paripuṇṇo hoti. Pavicinatītiādi sabbam tattha ñāṇacāravaseneva vuttaṃ. Atha vā pavicinatīti tesam tesam dhammānaṃ lakkhaṇaṃ vicinati. Pavicaratīti tattha ñāṇaṃ carāpeti. Parivīmaṃsamāpajjati vīmaṃsanaṃ olokanaṃ gavesanaṃ āpajjati.

Satta phalā sattānisamsāti ubhayampetaṃ atthato ekaṃ. Diṭṭheva dhamme paṭikacca aññaṃ ārādhētīti arahattaṃ ārādhento imasmimyeva attabhāve ārādheti, tañca kho paṭikacca, asampattheyeva maraṇakāleti attho. Atha maraṇakāleti atha maraṇassa āsannakāle.

Antarāparinibbāyīti yo āyuvemajjhaṃ anatikkamitvā parinibbāyati, so tividho hoti. Kappasahassāyukesu tāva avihesu nibbattitvā eko nibbattadivaseyeva arahattaṃ pāpuṇāti. No ce nibbattadivase pāpuṇāti, paṭhamassa pana kappasatassa matthake pāpuṇāti. Ayameko antarāparinibbāyī. Aparo evaṃ asakkonto dvinnam kappasatānaṃ matthake pāpuṇāti, ayaṃ dutiyo. Aparo evampi asakkonto catunnam kappasatānaṃ matthake pāpuṇāti, ayaṃ tatiyo antarāparinibbāyī.

Pañcamaṃ pana kappasataṃ atikkamitvā arahattaṃ patto upahaccaparinibbāyī nāma hoti. Atappādīsupi eseva nayo. Yattha katthaci uppanno pana sasaṅkhārena sappayogena arahattaṃ patto sasaṅkhāraparinibbāyī nāma, asaṅkhārena appayogena patto asaṅkhāraparinibbāyī nāma. Avihādīsupi nibbatto tattha yāvatāyukaṃ ṭhatvā uparūpari nibbattitvā akaniṭṭhaṃ patto uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmī nāma.

Imasmim pana ṭhāne aṭṭhacattārīsa anāgāmino kathetabbā. Avihesu hi tayo antarāparinibbāyī, eko upahaccaparinibbāyī, eko uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmīti pañca honti. Te asaṅkhāraparinibbāyino pañca, sasaṅkhāraparinibbāyino pañcāti dasa honti, tathā atappādīsu. Akaniṭṭhesu pana uddhaṃsoto natthi, tasmā tattha cattāro sasaṅkhāraparinibbāyī, cattāro asaṅkhāraparinibbāyīti aṭṭhāti evaṃ aṭṭhacattālīsa honti. Tesam uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmī sabbajetṭho ceva hoti sabbakaniṭṭho ca. Kathaṃ? So hi soḷasakappasahassāyukattā āyunā sabbesaṃ jetṭho, sabbapacchā arahattaṃ pāpuṇīti sabbesaṃ kaniṭṭho. Imasmim sutte apubbaṃ acarimaṃ ekacittakkhaṇikā nānālakkhaṇā arahattamaggassa pubbhāgavipassanā bojjhaṅgā kathitā.

4. Vatthasuttavaṇṇanā

185. Catutthe satisambojjhaṅgo iti ce me hotīti satisambojjhaṅgoti evaṃ ce mayhaṃ hoti. Appamāṇoti me hotīti appamāṇoti evaṃ me hoti. Susamāradhoti suparipuṇṇo. Tiṭṭhatīti ettha aṭṭhahākārehi satisambojjhaṅgo tiṭṭhati - uppādaṃ anāvajjitattā anuppādaṃ āvajjitattā satisambojjhaṅgo tiṭṭhati, pavattaṃ, appavattaṃ, nimittaṃ,

animittam saṅkhāre anāvajjitattā, visaṅkhāram āvajjitattā satisambojjhaṅgo tiṭṭhatīti. Imehi aṭṭhahākārehi tiṭṭhatīti thero jānāti, vuttākāraviparīteheva aṭṭhahākārehi cavantaṃ cavatīti pajānāti. Sesabojjhaṅgesupi eseva nayo.

Iti imasmiṃ sutte therassa phalabojjhaṅgā kathitā. Yadā hi thero satisambojjhaṅgam sīsam katvā phalasamāpattim samāpajjati, tadā itare cha tadanvayā honti. Yadā dhammavicayādīsu aññataram, tadāpi sesā tadanvayā hontīti evaṃ phalasamāpattiyam attano ciṇṇavasitam dassento thero imaṃ suttaṃ kathesīti.

5. Bhikkhusuttavaṇṇanā

186. Pañcame bodhāya saṃvattantīti bujjanatthāya saṃvattanti. Kiṃ bujjanatthāya? Maggena asaṅkhatam nibbānam, paccavekkhaṇāya katakiccatam, maggena vā kilesaniddāto pabujjanatthāya, phalena pabujjanabhāvatthāyātipi vuttaṃ hoti. Tenevettha nibbānasacchikiriya kilesapahānapaccavekkhaṇāti sabbam dassitam.

6-7. Kuṇḍaliyasuttādivaṇṇanā

187-188. Chaṭṭhe ārāmanissayīti ārāmaṃ nissāya vasanabhāvena ārāmanissayī. Parisāvacaroti parisāya avacaro. Parisaṃ nāma bālāpi, paṇḍitāpi osaranti, yo pana parappavādaṃ madditvā attano vādaṃ dīpetum sakkoti, ayaṃ parisāvacaro nāma. Ārāmena ārāmanti ārāmeneva ārāmaṃ anucaṅkamāmi, na bāhirenāti attho. Uyyānena uyyānanti etthāpi eseva nayo. Aññena vā ārāmena pavisitvā aññaṃ ārāmaṃ, aññena uyyānena aññaṃ uyyānanti ayamettha attho. Itivādappamokkhānisamsanti “evaṃ pucchā hoti, evaṃ vissajjanaṃ, evaṃ gahaṇaṃ, evaṃ nibbeṭhana”nti iminā nayena itivādo hoti itivādappamokkhoti etaṃ ānisamsaṃ. Upārambhānisamsanti “ayaṃ pucchāya doso, ayaṃ vissajjane”ti evaṃ vādadosānisamsaṃ.

Kathaṃ bhāvito ca, kuṇḍaliya, indriyasamvaroti satthā “ettakaṃ ṭhānaṃ paribbājakena pucchitaṃ, idāni pucchitum na sakkotī”ti ṇatvā “na tāva ayaṃ desanā yathānusandhiṃ gatā. Idāni naṃ yathānusandhiṃ pāpessāmī”ti sayameva pucchanto imaṃ desanaṃ ārabhi. Tattha manāpaṃ nābhijjhatīti itṭhārammaṇaṃ nābhijjhāyati. Nābhihaṃsatīti na sāmīyā tuṭṭhiyā abhihaṃsati. Tassa ṭhito ca kāyo hoti, ṭhitaṃ cittaṃ ajjhantanti tassa nāmakāyo ca cittaṃ gocarajjhatte ṭhitaṃ hoti. Sutaṇṭhitanti kammaṭṭhānavasena suṭṭhu saṇṭhitaṃ. Suvimuttanti kammaṭṭhānavimuttiyā suvimuttaṃ. Amanāpanti anitṭhārammaṇaṃ. Na maṅku hotīti tasmīṃ na maṅku hoti. Appatitṭhitacittoti kilesavasena aṭṭhitacitto. Adīnamānasoti domanassavasena adīnacitto. Abyāpannacetasoti dosavasena apūticitto.

Evaṃ bhāvito kho, kuṇḍaliya, indriyasamvaro evaṃ bahulīkato tīṇi sucaritāni paripūretīti ettha evaṃ sucaritapūraṇaṃ veditabbaṃ - imesu tāva chasu dvāresu aṭṭhārasa duccharitāni honti. Kathaṃ? Cakkhudvāre tāva itṭhārammaṇe āpāthagate kāyaṅgavācāṅgāni acopetvā tasmīṃ ārammaṇe lobhaṃ uppādentassa manoduccaritaṃ hoti. Lobhasahagatena cittaṇa “aho vatidaṃ itṭhaṃ kantaṃ manāpa”nti bhaṇantassa vacīduccaritaṃ, tadeva hatthena parāmasantassa kāyaduccaritaṃ. Sesadvāresupi eseva nayo.

Ayaṃ pana viseso - sotadvārasmiṃhi saddārammaṇassa vatthubhūtaṃ saṅkhapaṇavādīturiyabhaṇḍaṃ anāmāsaṃ āmasantassa, ghānavāre gandhārammaṇassa vatthubhūtaṃ gandhamālādiṃ, jivhādvāre rasārammaṇassa

vatthubhūtaṃ macchamaṃsādiṃ, kāyadvāre phoṭṭhabbārammaṇassa vatthubhūtaṃ vatthatūlakapāvārādiṃ, manodvāre paññattivāsena dhammārammaṇabhūtaṃ sappitelamadhuphāṇitādiṃ āmasantassa kāyaduccaritaṃ veditabbaṃ. Saṅkhepato panettha chasu dvāresu kāyavītikkamo kāyaduccaritaṃ, vacīvītikkamo vacīduccaritaṃ, manovītikkamo manoduccaritanti tīṇeva ducaritāni honti.

Ayaṃ pana bhikkhu attano bhāvanāpaṭisaṅkhāne t̥hito imāni ducaritāni sucaritaṃ katvā vipariṇāmeti. Kathaṃ? Cakkhudvāre tāva iṭṭhārammaṇe āpāthagate kāyaṅgavācaṅgāni acāletvā rūpārammaṇaṃ vipassanaṃ paṭṭhāpayato manosucaritaṃ hoti, vipassanāsahagatena cittaṇa khayadhammaṃ vayadhammanti bhaṇantassa vacīsucaritaṃ, “anāmāsabhaṇḍaṃ eta”nti anāmasantassa kāyasucaritaṃ. Sesadvāresupi eseva nayo. Evaṃ imāni vitthārato aṭṭhārasa sucaritāni honti. Saṅkhepato panetthāpi chasu dvāresu kāyasaṃvaro kāyasucaritaṃ, vacīsaṃvaro vacīsucaritaṃ, manosaṃvaro manosucaritanti tīṇeva sucaritāni honti. Evaṃ indriyasaṃvaro tīṇi sucaritāni paripūretīti veditabbo. Ettāvatā sīlānurakkhitaṃ indriyasaṃvarasīlaṃ kathitaṃ.

Kāyaduccaritaṃ pahāyātīdīsu tividhaṃ kāyaduccaritaṃ, catubbidhaṃ vacīduccaritaṃ, tividhaṃ manoduccaritaṃ. Tassa paṭipakkhavasena kāyasucaritādīni veditabbāni. Ettāvatā kāyasaṃvaravacīsaṃvarehi pātimokkhasīlaṃ, manosaṃvarena tīṇi sīlānīti catupārisuddhisīlaṃ kathitaṃ hoti. Sakale pana imasmiṃ sutte sucaritamūlakā satipaṭṭhānā lokuttaramissakā, sattannaṃ bojjaṅgānaṃ mūlabhūtā satipaṭṭhānā pubbabhāgā, tepi satipaṭṭhānamūlakā bojjaṅgā pubbabhāgāva. Vijjāvimuttimūlakā pana lokuttarāva kathitāti veditabbā. Sattamaṃ uttānameva.

8. Upavānasuttavaṇṇanā

189. Aṭṭhame paccattanti attanāva. Yonisomanasikārāti yoniso manasikārena. Ārabhamānovāti kurumānoyeva. Suvimuttanti kammaṭṭhānavimuttiyā suṭṭhu vimuttaṃ. Aṭṭhiṃkatvāti atthaṃ karitvā, atthiko hutvāti vuttaṃ hoti.

9. Paṭhamauppannasuttavaṇṇanā

190. Navame nāññatra tathāgatassa pātubhāvāti tathāgatassa pātubhāvaṃ vinā na aññasmiṃ kāle uppajjantīti attho.

10. Dutiyauppannasuttavaṇṇanā

191. Dasame nāññatra sugatavinayāti sugatovādaṃ vinā na uppajjantīti.

Pabbatavaggo.

2. Gilānavaggo

1-3. Pāṇasuttādivaṇṇanā

192-194. Dutiyavaggassa paṭhame cattāro iriyāpathe kappentīti yesaṃ cattāro iriyāpathā atthi, tesameva vasenetam vuttaṃ. Sīlaṃ nissāyāti catupārisuddhisīlaṃ nissayaṃ katvā. Satta bojjaṅgeti saḥavipassanake maggabojjhaṅge. Dutiyatatiyāni uttānatthāneva.

4-10. Paṭhamagilānasuttādivaṇṇanā

195-201. Catutthe tathā pahīno cāyasmato mahākassapassa so ābādho ahoṣīti therassa kira imaṃ bojjhaṅgabhāvanaṃ sādhuṃ suṇantassa etadahosi “mayhaṃ pabbajitadivasato sattame divase saccāni paṭivijjhantassa ime bojjhaṅgā pātubhūtā”ti. Athassa “niyyānikaṃ vata satthusāsana”nti cintayato lohitaṃ pasīdi, upādārūpaṃ visuddhaṃ ahoṣi, pokkharapatte patitaudakabindu viya sarīrato rogo vinivattitvā gato. Tena vuttaṃ “tathā pahīno cāyasmato mahākassapassa so ābādho ahoṣī”ti. Pañcamachaṭṭhesupi eseṃ nayo. Imesaṃ pana tiṇṇampi janānaṃ pabbatapāde pupphitavisarukkhavātasamphassena uppanno mandasītajaro ābādhoti veditabbo. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Gilānavaggo.

3. Udāyivaggo

1-2. Bodhāyasuttādivaṇṇanā

202-203. Tatiyavaggassa paṭhame kittāvatā nu kho, bhante, bojjhaṅgāti vuccantīti bhante, kittakena nu kho bujjanakaaṅgā nāma vuccantīti pucchati. Bodhāya saṃvattantīti bujjanatthāya saṃvattanti. Imasmiṃ sutte missakabojjhaṅgā kathitā. Dutīye dhammaparicchedo kathito.

3-5. Tṭhānīyasuttādivaṇṇanā

204-206. Tatiye kāmarāgaṭṭhānīyānanti kāmarāgassa kāraṇabhūtānaṃ ārammaṇadhammānaṃ. Byāpādaṭṭhānīyādīsipi eseṃ nayo. Sakalañhi idaṃ suttaṃ ārammaṇeneva kathitaṃ. Paṭhamavaggassa dutīyasutte vuttaparicchedopettha labbhateva. Catutthe missakabojjhaṅgā kathitā. Pañcame aparihāniye dhammeti aparihānikare sabhāvadhamme.

6-7. Taṇhakkhayasuttādivaṇṇanā

207-208. Chaṭṭhe etadavocāti “imissaṃ parisati nisinno udāyitthero nāma anusandhikusalo bhikkhu atthi, so maṃ pucchissatīti bhagavatā osāpitadesanaṃ ñatvā desanānusandhiṃ ghaṭessāmi”ti pucchanto etaṃ avoca. Vipulantiādi sabbaṃ subhāvitattaṃ sandhāya vuttaṃ. Subhāvito hi satisambojjhaṅgo vipulo ca mahaggato ca appamāṇo ca abyāpajjo ca nāma hoti. So hi patthaṭattā vipulo, mahantabhāvaṃ gatattā mahaggato, vaḍḍhipamāṇattā appamāṇo, nīvaraṇānaṃ dūrībhāvena byāpādarahitattā abyāpajjo nāma hoti. Taṇhāya pahānā kammaṃ pahīyatīti yaṃ taṇhāmūlakaṃ kammaṃ uppajjeyya, taṃ taṇhāpahānena pahīyati. Kammasa pahānā dukkhanti yampi kammamūlakaṃ vaṭṭadukkhaṃ uppajjeyya, taṃ kammaphānena pahīyati. Taṇhakkhayādayo taṇhādīnaṃyeva khayā, atthato panetehi nibbānaṃ kathitanti veditabbaṃ. Sattamaṃ uttānameva.

8. Nibbedhabhāgiyasuttavaṇṇanā

209. Aṭṭhame nibbedhabhāgiyanti nibbijjhanakoṭṭhāsiyaṃ. Satisambojjhaṅgaṃ bhāvitenaṃ satisambojjhaṅgena bhāvitena, satisambojjhaṅgaṃ vā bhāvetvā tṭhitena, evamettha maggabojjhaṅgā missakā. Tehi bhāvitaṃ, te vā bhāvetvā tṭhitaṃ cittaṃ nibbattitalokuttameva. Tampi pana magganissitaṃ katvā missakameva kathetuṃ vaṭṭati.

9. Ekaḍhammasuttavaṇṇanā

210. Navame saṃyojanavinibandhāti saṃyojanasaṅkhātā vinibandhā. Ajjhosānāti pariniṭṭhapetvā gahaṇā.

10. Udāyisuttavaṇṇanā

211. Dasame abahukatoti akatabahumāno. Ukkujjāvakujjanti ettha ukkujaṃ vuccati udayo, avakujaṃ vayoti udayabbayavasena parivattento sammasantoti dīpeti. Dhammo ca me, bhante, abhisamitoti vipassanādhhammo abhisamāgato. Maggoti vipassanāmaggo. Sace hi thero tasmim samaye sotāpanno, upari tiṇṇaṃ maggānaṃ atthāya, sace anāgāmī, arahattamaggassa atthāya ayaṃ vipassanā veditabbā. Tathā tathā viharantanti tena tenākārena viharantaṃ. Tathattāyāti tathābhāvāya. Khīṇā jātītīādīhi tathattāyāti adhippetam tathābhāvaṃ dasseti. Paccavekkhaṇatthāya upanīyatīti hi ettha adhippāyo, taṃ dassento evamāha. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Udāyivaggo.

4. Nīvaraṇavaggo

3-4. Upakkilesasuttādivaṇṇanā

214-215. Catutthavaggassa tatiye na ca pabhassaranti na ca pabhāvantaṃ. Pabhaṅgu cāti pabhijjanasabhāvaṃ. Ayoti kālaloḥaṃ. Ṭhapetvā idha vuttāni cattāri avasesaṃ lohaṃ nāma. Sajjhūti rajataṃ. Cittassāti catubhūmakacittassa. Lokiyassa tāva upakkilesa hotu, lokuttarassa kathaṃ hotīti? Uppajjituṃ appadānena. Yadaggena hi uppajjituṃ na denti, tadaggeneva te lokiyassāpi lokuttarassāpi upakkilesā nāma honti. Pabhaṅgu cāti ārammaṇe cuṇṇavicuṇṇabhāvūpagamanena bhijjanasabhāvaṃ. Anāvaraṇā anīvaraṇāti kusalaḍḍhamme na āvarantīti anāvaraṇā, na nīvaranti na paṭicchādentīti anīvaraṇā. Cetaso anupakkilesāti catubhūmakacittassa anupakkilesā.

8. Āvaraṇanīvaraṇasuttavaṇṇanā

219. Aṭṭhame paññāya dubbalīkaraṇāti paññāya mandabhāvakarā. Nīvaraṇānañhi abhiṇhuppāde sati antarantarā uppajjamānā paññā dubbalā hoti mandā avisadā.

Pañca nīvaraṇā tasmim samaye na honti. Sattabojjhaṅgā tasmim samaye bhāvanāpāripūriṃ gacchantīti ariyasāvakassa hi sappāyadhammassavanaṃ suṇantassa pañca nīvaraṇā dūre honti. So sace tasmimyeva ṭhāne viiesaṃ nibbattetuṃ sakkoti, evamassa satta bojjhaṅgā bhāvanāpāripūriṃ gacchanti. No ce sakkoti, tato vuṭṭhāya rattitṭhānadivāṭṭhānaṃ gato tameva pītiṃ avijahanto pañca nīvaraṇe vikkhambhetvā viiesaṃ nibbattessati. Tattha asakkontopi yāva sattadivasabbhantarā tameva pītiṃ avijahanto nīvaraṇe vikkhambhetvā viiesaṃ nibbattessatīti idaṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ. Dhammassavanavasena sakim pītipāmojjapakkhiyā paṭiladdhabojjhaṅgā hi kammārāmatādīni āgamma nassanti, tathārūpaṃ pana utusappāyādiṃ labhitvā puna uppajjantāpi tasmim samaye bhāvanāpāripūriṃ gacchanti icceva vuccati.

9. Rukkhasuttavaṇṇanā

220. Navame ajjhāruhāti abhiruhanakā. Kaccakoti aṭṭhikacchako. Kapitthanoti makkaṭathanasadisaphalo vijātapilakkho.

10. Nīvaraṇasuttavaṇṇanā

221. Dasame andhakaraṇāti andhabhāvakaraṇā. Acakkhukaraṇāti paññācakkhussa akaraṇā. Paññānirodhikāti paññāya nirodhanā. Vighātapakkhiyāti dukkhapakkhikā. Anibbānasaṃvattanikāti nibbānatthāya asaṃvattanikā. Sesam sabbattha uttānatthameva. Sakalepi imasmim vagge missakabojjhaṅgāva kathitāti.

Nīvaraṇavaggo.

5. Cakkavattivaggo

1. Vidhāsuttavaṇṇanā

222. Pañcamavaggassa paṭhame tisso vidhāti tayo mānakoṭṭhāsā, mānoyeva vā. Tathā tathā vidahanato hi mānova vidhāti vuccati.

2. Cakkavattisuttavaṇṇanā

223. Dutiye rañño, bhikkhave, cakkavattissāti ettha attano sirisampattiyā rājati, catūhi vā saṅgahavatthūhi lokam rañjetīti rājā, tassa rañño. “Pavattatu bhavam cakkaratana”nti puññānubhāvena abbhuggatāya vācāya codento cakkam vattetīti cakkavattī, tassa cakkavattissa. Pātubhāvāti pātubhāvena. Sattannanti gaṇanaparicchedo. Ratanānanti paricchinnatthadassanam. Vacanattho panettha ratijananatṭhena ratanam. Apica -

“Cittikataṃ mahagghaṇca, atulaṃ dullabhadassanam;
Anomasattaparibhogam, ratanam tena vuccatī”ti.

Cakkaratanassa ca nibbattakālato paṭṭhāya aññaṃ devatṭhānam nāma na hoti, sabbeva gandhapupphādīhi tasseeva pūjaṇca abhivādanādīni ca karontīti cittikataṭṭhena ratanam. Cakkaratanassa ca “ettakam nāma dhanam agghatī”ti aggho natthi, iti mahagghatṭhenāpi ratanam. Cakkaratanaṇca aññehi loke vijjamānaratanehi asadisanti atulaṭṭhena ratanam. Yasmā pana yasmim kappe buddhā uppajjanti, tasmimyeva cakkavattino, buddhā ca kadāci karahaci uppajjanti, tasmā dullabhadassanatṭhena ratanam. Tadetam jātirūpakulaissariyādīhi anomassa ulārasattasseva uppajjati, na aññassāti anomasattaparibhogatṭhenāpi ratanam. Yathā ca cakkaratanam, evam sesānipīti. Tena vuttaṃ -

“Cittikataṃ mahagghaṇca, atulaṃ dullabhadassanam;
Anomasattaparibhogam, ratanam tena vuccatī”ti.

Pātubhāvo hotīti nibbatti hoti. Tatrāyam yojanā - cakkavattissa pātubhāvā sattannam ratanānam pātubhāvoti ayuttaṃ. Uppannañhi cakkam vattetvā so cakkavattī nāma hotīti nāyuttaṃ. Kasmā? Cakkavattananiyamāpekkhatāya. Yo hi niyamena cakkam vattessati, so paṭisandhito pabhuti “cakkavatti pātubhūto”ti vattabbatam āpajjati. Laddhanāmassa ca purisassa mūluppattivacanatopi yuttamevetam. Yo hi esa cakkavattīti laddhanāmo sattaviseso, tassa paṭisandhisarṅkhāto pātubhāvoti ayamettha attho. Tassa hi pātubhāvā ratanāni pātubhavanti. Pātubhūtehi pana tehi saddhim paripakke puññasambhāre so saṃyujjati, tadā lokassa tesu pātubhāvacittam uppajjati. Bahulavacanato cāpi yuttamevetam. Yadā hi lokassa tesu pātubhāvasaññā uppajjati, tadā ekameva paṭhamam, pacchā itarāni cha pātubhavantīti bahulavacanato cāpi etam yuttaṃ. Pātubhāvassa ca atthabhedatopi yuttamevetam. Na kevalañhi pātubhūtameva pātubhāvo, pātubhāvayatīti pātubhāvo. Ayam pātubhāvassa atthabhedo. Yasmā yo so puññasambhāro rājānam cakkavattim

paṭisandhivasena pātubhāvayati, tasmā rañño cakkavattissa pātubhāvā. Na kevalañhi cakkavattiyeva, imāni pana satta ratanānīpi pātubhavantīti ayamettha attho. Yatheva hi so puññasambhāro rañño janakahetu, evaṃ ratanānāmpi pariyaṇena upanissayaheṭṭi yuttamevetam “rañño, bhikkhave, cakkavattissa pātubhāvā sattannaṃ ratanānaṃ pātubhāvo hotī”ti.

Idāni tesam ratanānaṃ sarūpavasena dassanattamaṃ katamesaṃ sattannaṃ cakkaranassātiādīmāha. Tattha cakkaranassātiādīsū ayaṃ saṅkhepādhīpāyo - dvisahassadīpaparivārānaṃ catunnaṃ mahādīpānaṃ sirivibhavaṃ gahetvā dātum samatthassa cakkaranassa pātubhāvo hoti, tathā purebhattameva sāgarapariyantaṃ pathaviṃ anupariyaṇasamatthassa vehāsaṅgamassa hatthiratanassa, tādisasseva assaratanassa, caturaṅgasamannāgatepi andhakāre yojanappamāṇaṃ andhakāraṃ vidhamitvā ālokadassanasamatthassa maṇiratanassa, chabbidhaṃ dosaṃ vivajjetvā manāpacārīno itthiratanassa, yojanappamāṇe padese antopathavigatānaṃ nidhīnaṃ dassanasamatthassa gahapatiratanassa, aggamaheṣiyā kucchimhi nibbattitvā sakalarajjānusāsanasamatthassa jeṭṭhaputtasaṅkhātassa pariṇāyakaratanassa ca pātubhāvo hotīti. Ayamettha saṅkhepo. Vitthārato pana tesam cakkaranādīnaṃ pātubhāvavidhānaṃ mahāsudassanādīsū suttesu āgatameva. Atthopissa tesam vaṇṇanāya saṃvaṇṇitoyeva.

Satisambojjhaṅgaratanassātiādīsū sarikkhakatā evaṃ veditabbā - yatheva hi cakkavattino cakkaranamaṃ sabbaratanānaṃ purecaraṃ, evaṃ satisambojjhaṅgaratanaṃ sabbesaṃ catubhūmakadhammānaṃ purecaranti, purecaraṇaṭṭhena cakkavattirañño cakkaranasadiṣaṃ hoti. Cakkavattino ca ratanesu mahākāyūpapannaṃ accuggataṃ vipulaṃ mahantaṃ hatthiratanamaṃ, idampi dhammavicayasambojjhaṅgaratanaṃ mahantaṃ dhammakāyūpapannaṃ accuggataṃ vipulaṃ mahantanti hatthiratanasadiṣaṃ hoti. Cakkavattino assaratanamaṃ sīghaṃ lahu jamaṃ, idampi vīriyasambojjhaṅgaratanaṃ sīghaṃ lahu javanti imāya sīghalahujavatāya assaratanasadiṣaṃ hoti. Cakkavattino maṇiratanamaṃ andhakāraṃ vidhamati, ālokaṃ dasseti, idampi pītisambojjhaṅgaratanaṃ tāya ekantakusalattā kilesandhakāraṃ vidhamati, sahaṇāpaccayādivasena ñāṇālokaṃ dasseti iminā andhakāraṇidhamanālokadassanabhāvena maṇiratanasadiṣaṃ hoti.

Cakkavattino itthiratanamaṃ kāyacittadarathaṃ paṭipassambheti, pariṇāmaṃ vūpasameti. Idampi passaddhisambojjhaṅgaratanaṃ kāyacittadarathaṃ paṭipassambheti, pariṇāmaṃ vūpasametīti itthiratanasadiṣaṃ hoti. Cakkavattino gahapatiratanamaṃ icchicchitakkhaṇe dhanadānena vikkhepaṃ pacchinditvā cittaṃ ekaggaṃ karoti, idampi samādhisambojjhaṅgaratanaṃ yathicchitādivasena appanaṃ sampādeti, vikkhepaṃ pacchinditvā cittaṃ ekaggaṃ karotīti gahapatiratanasadiṣaṃ hoti. Cakkavattino ca pariṇāyakaratanamaṃ sabbatthakiccasampādanena appossukkataṃ karoti. Idampi upekkhāsambojjhaṅgaratanaṃ cittuppādaṃ līnuddhacato mocetvā payogamajjhate ṭhapayamānaṃ appossukkataṃ karotīti pariṇāyakaratanasadiṣaṃ hoti. Iti imasmiṃ sutte catubhūmako sabbasaṅgāhikadhammaparicchedo kathitoti veditabbo.

4-10. Duppaññasuttādivaṇṇanā

225-231. Catutthe eḷamūgoti mukhena vācaṃ nicchāretum sakkontopi dosehi mūgo asampannavacano. Sesam sabbattha uttānatthamevāti.

6. Sākacchavaggo

1. Āhārasuttavaṇṇanā

232. Chatthavaggassa paṭhame ayamāhāro anuppannassa vā satisambojjhaṅgassa uppādāyātiādīsu ayaṃ purimanayato viseso. Na kevalañhi satisambojjhaṅgādīnaṃ ete vuttappakārāva uppādāya, uppannānaṃ vā bhāvanāya pāripūriyā paccayā honti, aññepi pana evaṃ veditabbā. Aparepi hi cattāro dhammā satisambojjhaṅgassa uppādāya saṃvattanti satisampajaññaṃ muṭṭhassatipuggalaparivajjanatā upaṭṭhitassatipuggalasevanatā tadadhimuttatāti. Abhikkantādīsu hi sattasu ṭhānesu satisampajaññaṃ, bhattanikkhattakākasadise muṭṭhassatipuggale parivajjanena, tissadattattheraabhayaṭṭherādisadise upaṭṭhitassatipuggale sevanena, ṭhānanisajjādīsu satisamuṭṭhāpanatthaṃ ninnapoṇapabbhāracittatāya ca satisambojjhaṅgo uppajjati. Evaṃ catūhi kāraṇehi uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Satta dhammā dhammavicayasambojjhaṅgassa uppādāya saṃvattanti -
paripucchakatā vatthuvisadakiriyā indriyasamattapaṭipādanā
duppaññapuggalaparivajjanā paññavantapuggalasevanā
gambhiraññācariyapaccavekkhaṇā tadadhimuttatāti. Tattha paripucchakatāti
khandhadhātuāyatanaindriyabalabojjhaṅgamaggaṅgajhānaṅgasamathavipassanāna
ṃ atthasannissitaparipucchābahulatā.

Vatthuvisadakiriyāti ajjhattikabāhirānaṃ vatthūnaṃ visadabhāvakaraṇaṃ. Yadā hissa kesaṇakhalomāni dīghāni honti, sarīraṃ vā ussannadosaṇceva sedamalamakkhitaṇca, tadā ajjhattikavatthu avisadaṃ hoti aparisuddhaṃ. Yadā pana cīvaram jīṇaṃ kiliṭṭhaṃ duggandhaṃ hoti, senāsanaṃ vā uklāpaṃ, tadā bāhiravatthu avisadaṃ hoti aparisuddhaṃ. Tasmā kesādichedanena uddhaṃvirecanaadhovirecanādīhi sarīrasallahukabhāvakaraṇena ucchādananahāpanena ca ajjhattikavatthu visadaṃ kātabbaṃ. Sūcikkammadhovanarajanaparibhaṇḍakaraṇādīhi bāhiravatthu visadaṃ kātabbaṃ. Etasmiñhi ajjhattikabāhire vatthumhi avisade uppannesu cittacetāsikesu ñāṇampi avisadaṃ aparisuddhaṃ hoti aparisuddhāni dīpakapallakavaṭṭitelāni nissāya uppannadīpasikhāya obhāso viya. Visade pana ajjhattikabāhire vatthumhi uppannesu cittacetāsikesu ñāṇampi visadaṃ hoti parisuddhāni dīpakapallakavaṭṭitelāni nissāya uppannadīpasikhāya obhāso viya. Tena vuttaṃ - “vatthuvisadakiriyā dhammavicayasambojjhaṅgassa uppādāya saṃvattatī”ti.

Indriyasamattapaṭipādanā nāma saddhādīnaṃ indriyānaṃ samabhāvakaraṇaṃ. Sace hissa saddhindriyaṃ balavaṃ hoti, itarāni mandāni, tato vīriyindriyaṃ paggahakiccaṃ, satindriyaṃ upaṭṭhānakiccaṃ, samādhindriyaṃ avikkhepakiccaṃ, paññindriyaṃ dassanakiccaṃ kātuṃ na sakkoti. Tasmā taṃ dhammasabhāvapaccavekkhaṇena vā, yathā vā manasikaroto balavaṃ jātaṃ, tathā amanasikaraṇena hāpetabbaṃ. Vakkalitttheravatthu cettha nidassanaṃ. Sace pana vīriyindriyaṃ balavaṃ hoti, atha neva saddhindriyaṃ adhimokkhakiccaṃ kātuṃ sakkoti, na itarāni itarakiccabhedam. Tasmā taṃ passaddhādibhāvanāya hāpetabbaṃ. Tatthāpi soṇattherassa vatthu dassetabbaṃ. Evaṃ sesesupi ekassa balavabhāve sati itaresaṃ attano kiccesu asamattatā veditabbā.

Visesato panettha saddhāpaññānaṃ samādhivīriyānaṃca samataṃ pasamsanti. Balavasaddho hi mandapañño mudhappasanno hoti, avatthusmiṃ pasīdati. Balavapañño pana mandasaddho kerāṭīkapakkhaṃ bhajati, bhesajjasamuṭṭhito viya rogo atekiccho hoti. Cittuppādamatteneva kusalaṃ hotīti atidhāvitvā dānādīni akaronto niraye uppajjati. Ubhinnaṃ samatāya vatthusmiṃyeva pasīdati. Balavasamādhimā pana mandavīriyaṃ samādhissa kosajjapakkhattā kosajjaṃ abhibhavati. Balavavīriyaṃ mandasamādhimā vīriyassa uddhaccapakkhattā uddhaccaṃ abhibhavati. Samādhī pana vīriyena saṃyojito kosajje patitum na labhati, vīriyaṃ samādhinā saṃyojitaṃ uddhacce patitum na labhati. Tasmā tadubhayaṃ samaṃ kātappaṃ. Ubhayasamatāya hi appanā hoti.

Api ca samādhikammikassa balavatīpi saddhā vaṭṭati. Evaṃ saddahanto okappento appanaṃ pāpuṇissati. Samādhīpaññāsu pana samādhikammikassa ekaggatā balavatī vaṭṭati. Evañhi so appanaṃ pāpuṇāti. Vipassanākammiṃkassa paññā balavatī vaṭṭati. Evañhi so lakkhaṇapaṭivedhaṃ pāpuṇāti. Ubhinnaṃ pana samatāyapi appanā hotiyeva. Sati pana sabbattha balavatī vaṭṭati. Sati hi cittaṃ uddhaccapakkhikānaṃ saddhāvīriyapaññānaṃ vasena uddhaccapātato, kosajjapakkhikena ca samādhinā kosajjapātato rakkhati. Tasmā sā loṇadhūpanaṃ viya sabbabyañjanesu, sabbakammikaamacco viya ca sabbarājakicesu sabbattha icchitabbā. Tenāha “sati ca pana sabbatthikā vuttā bhagavatā. Kiṃ kāraṇā? Cittañhi satipaṭisaraṇaṃ, ārakkhapaccupaṭṭhānā ca sati, na vinā satiyā cittassa paggahaniggaho hotī”ti.

Duppaññapuggalaparivajjanā nāma khandhādibhede anogāḷhapaññānaṃ dummedhapuggalānaṃ ārakā parivajjanaṃ. Paññavantapuggalasevanā nāma samapaññāsalakkhaṇapariggāhikāya udayabbayapaññāya samannāgatapuggalasevanā. Gambhīraññācariyapaccavekkhaṇā nāma gambhīresu khandhādīsū pavattāya gambhīrapaññāya pabhedapaccavekkhaṇā. Tadadhimuttatā nāma ṭhānanisajjādīsū dhammavicayasambojjhaṅgasamuṭṭhāpanatthaṃ ninnapoṇapabbhāracittatā. Evaṃ uppannassa paṇassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Ekādasa dhammā vīriyasambojjhaṅgassa uppādāya saṃvattanti - apāyabhayaṃpaccavekkhaṇatā, ānisaṃsadassāvitā, gamanavīthipaccavekkhaṇatā, piṇḍapātāpacāyanatā, dāyajjamahattapaccavekkhaṇatā, satthumahattapaccavekkhaṇatā, jātimahattapaccavekkhaṇatā, sabrahmacārimahattapaccavekkhaṇatā, kusītapuggalaparivajjanatā, āraddhavīriyapuggalasevanatā, tadadhimuttatāti.

Tattha “nirayesu pañcavidhabandhanakammakāraṇato paṭṭhāya mahādukkhaṃ anubhavanakālepi, tiracchānayaniyaṃ jālakhīpanakumīnādīhi gahitakālepi, pājanakaṇṭakādippahāratunnassa pana sakaṭavahanādīkalepi, pettivisaye anekānīpi vassasahassāni ekaṃ buddhantarampi khuppiṇāsaḥi āturībhūtakālepi, kālakañcikaasuresu saṭṭhihatthaasīti hatthappamāṇena aṭṭhicammamatteneva attabhāvena vātātapādidukkhānubhavanakālepi na sakkā vīriyasambojjhaṅgaṃ uppādetum. Ayameva te bhikkhu kālō”ti evaṃ apāyabhayaṃ paccavekkhantassāpi vīriyasambojjhaṅgo uppajjati.

“Na sakkā kusītena navalokuttaradhammaṃ laddhum, āraddhavīriyeneva sakkā ayamānisaṃso vīriyassā”ti evaṃ ānisaṃsadassāvinopi uppajjati. “Sabbabuddha-paccekaḥbuddha-mahāsāvakeheva gatamaggo te gantabbo. So ca na sakkā kusītena

gantu”nti evaṃ gamanavīthiṃ paccavekkhantassāpi uppajjati.

“Ye taṃ piṇḍapātādīhi upaṭṭhahanti, ime te manussā neva ñātakā, na dāsakammakarā, nāpi ‘taṃ nissāya jīvissāmā’ti te paṇītāni piṇḍapātādīni denti. Atha kho attano kārānaṃ mahapphalataṃ paccāsīsamānā denti. Satthārāpi “ayaṃ ime paccaye paribhuñjitvā kāyadaḥhibahulo sukhaṃ viharissatī”ti na evaṃ sampassatā tuyhaṃ paccayā anuññātā, atha kho “ayaṃ ime paribhuñjamānova samaṇadhammaṃ katvā vaṭṭadukkhato muccissatī”ti te paccayā anuññātā, so dāni tvaṃ kusīto viharanto na taṃ piṇḍaṃ apacāyissasi, āraddhavīriyasessa hi piṇḍapātāpacāyanaṃ nāma hotī”ti evaṃ piṇḍapātāpacāyanaṃ paccavekkhantassāpi uppajjati mahāmittattherassa viya.

Thero kira kassakaleṇe nāma paṭivasati. Tasseva gocaragāme ekā mahāupāsikā therāṃ puttaṃ katvā paṭijaggati. Sā ekadivasaṃ araṇṇaṃ gacchantī dhītaraṃ āha - “amma, asukasmīṃ tṭhāne purāṇataṇḍulā, asukasmīṃ khīraṃ, asukasmīṃ sappi, asukasmīṃ phāṇitaṃ, tava bhātikassa ayyamittassa āgatakāle bhattaṃ pacitvā khīrasappipphāṇitehi saddhiṃ dehi, tvaṇca bhuñjeyyāsi, ahaṃ pana hiyyo pakkaṃ pārivāsikabhattaṃ kañjiyena bhuttāmhī”ti. “Divā kiṃ bhuñjissasi, amma”ti? “Sākaṇṇaṃ pakkhipitvā kaṇataṇḍulehi ambilayāguṃ pacitvā tṭhapehi, amma”ti.

Thero cīvaraṃ pārūpitvā pattaṃ nīharantova taṃ saddaṃ sutvā attānaṃ ovadi “mahāupāsikā kira kañjiyena pārivāsikabhattaṃ bhuñjitvā divāpi kaṇapaṇṇambilayāguṃ bhuñjissati, tuyhaṃ atthāya pana purāṇataṇḍulādīni ācikkhati, taṃ nissāya kho panesā neva khettaṃ na vatthuṃ na bhattaṃ na vatthaṃ paccāsīsatī, tisso pana sampattiyo patthayamānā deti, tvaṃ etissā tā sampattiyo dātuṃ sakkhissasi, na sakkhissatī, ayaṃ kho pana piṇḍapāto tayā sarāgena sadosena samohena na sakkā gaṇhitu”nti pattaṃ thavikāya pakkhipitvā gaṇṭhikaṃ muñcitvā nivattitvā kassakaleṇameva gantvā pattaṃ heṭṭhāmañce, cīvaraṃ cīvaravaṃse tṭhpetvā “arahattaṃ apāpuṇitvā na nikkhamissāmī”ti vīriyaṃ adhiṭṭhahitvā nisīdi. Dīgharattaṃ appamatto hutvā nivutthabhikkhu vipassanaṃ vaḍḍhetvā purebhattameva arahattaṃ patvā vīkassamānamiva padumaṃ mahākhīṇāsavo sitaṃ karontova nikkhami. Leṇadvāre rukkhamaṃhi adhivatthā devatā -

“Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
Yassa te āsavā khīṇā, dakkhiṇeyyosi mārisā”ti. -

Udānaṃ udānetvā “bhante, piṇḍāya pavitṭhānaṃ tumhādisānaṃ arahantānaṃ bhikkhaṃ datvā mahallakittiyo dukkhā muccissantī”ti āha. Thero utṭhahitvā dvāraṃ vivaritvā kālaṃ olokento “pātoyevā”ti ñatvā pattacīvaraṃ ādāya gāmaṃ pāvisi.

Dārikāpi bhattaṃ sampādetvā “idāni me bhātā āgamissati, idāni āgamissatī”ti dvāraṃ olokayamānā nisīdi. Sā there gharadvāraṃ sampatte pattaṃ gahetvā sappipphāṇitayojitassa khīrapaṇḍapātassa pūretvā hatthe tṭhapesi. Thero “sukhaṃ hotū”ti anumodanaṃ katvā pakkāmi. Sāpi taṃ olokayamānāva atṭhāsi. Therassa hi tadā ativiya parisuddho chavivaṇṇo ahoṣi, vippasannāni indriyāni, mukhaṃ bandhanā muttatālapakkaṃ viya ativiya virocittha.

Mahāupāsikā araṇṇato āgantvā “kiṃ, amma, bhātiko te āgato”ti pucchi. Sā sabbāṃ taṃ pavattiṃ ārocesi. Upāsikā “ajja me puttassa pabbajitakiccaṃ matthakaṃ patta”nti ñatvā “abhīramati te, amma, bhātā buddhasāsane, na ukkaṇṭhatī”ti āha.

“Mahantaṃ kho panetaṃ satthudāyajjaṃ, yadidaṃ satta ariyadhanāni nāma, taṃ na sakkā kusītena gahetuṃ. Yathā hi vipphaṇṇaṃ puttāṃ mātāpitara ‘ayaṃ amhākaṃ aputto’ti paribāhiraṃ karonti, so tesāṃ accayena dāyajjaṃ na labhati, evaṃ kusītopi idaṃ ariyadhanadāyajjaṃ na labhati, āradhaviṇṇaṃ labhati”ti dāyajjamahattaṃ paccavekkhatopi uppajjati.

“Mahā kho pana te satthā, satthuno hi te mātukucchismiṃ paṭisandhiggahaṇakālepi abhinikkhamanepi abhisambodhiyampi dhammacakkappavattana-yamakapāṭihāriya-devorohana-āyusaṅkhāravossajjanepi parinibbānakālepi dasasahassilokadhātu akampittha. Yuttaṃ nu kho te evarūpassa satthu sāsane pabbajitvā kusītena bhavitu”nti evaṃ satthumahattaṃ paccavekkhatopi uppajjati.

“Jātiyāpi tvaṃ idāni na lāmakajātiko, asambhinnāya mahāsammatapaveṇiyā āgataukkākarājavaṃse jātosi, suddhodanamahārājassa ca mahāmāyādeviyā ca nattā, rāhulabhaddassa kaniṭṭho, tayā nāma evarūpena jinaputtana hutvā na yuttaṃ kusītena viharitu”nti evaṃ jātimahattaṃ paccavekkhatopi uppajjati.

“Sāriputtamoggallānā ceva asīti mahāsāvaka ca viṇṇeṇa lokuttaradhammaṃ paṭivijjhiṃsu. Tvaṃ pana etesaṃ sabrahmacārīnaṃ maggaṃ paṭipajjasi, na paṭipajjasi”ti evaṃ sabrahmacārimahattaṃ paccavekkhatopi uppajjati.

Kucchiṃ pūretvā ṭhitaajagarasadiṣe vissatṭhakāyikacetasikaviṇṇe kusītapuggale parivajjentassāpi, āradhaviṇṇe pahitatte puggale sevantassāpi ṭhānanisajjādīsu viṇṇuppadanattaṃ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṃ uppannaṃ panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Ekādasa dhammā pītisambojjhaṅgassa uppādāya saṃvattanti -buddhānussati dhammo, saṅgho, sīlaṃ, cāgo, devatānussati, upasamānussati, lūkhapuggalaparivajjanatā, siniddhapuggalasevanatā, pasādanīyasuttantapaccavekkhanatā, tadadhimuttatāti.

Buddhaguṇe anussarantassāpi hi yāva upacārā sakalasarīraṃ pharamāno pītisambojjhaṅgo uppajjati, dhammasaṅghaguṇe anussarantassāpi, dīgharattaṃ akhaṇḍaṃ katvā rakkhitaṃ catupārisuddhisīlaṃ paccavekkhantassāpi, gihino dasasīlapaṇcasīlāni paccavekkhantassāpi, dubbhikkhabhayādīsu paṇītaṃ bhojanaṃ sabrahmacārīnaṃ datvā “evaṃ nāma adamhā”ti cāgaṃ paccavekkhantassāpi, gihinopi evarūpe kāle sīlavantānaṃ dinnadānaṃ paccavekkhantassāpi, yehi guṇehi samannāgatā devattaṃ pattā, tathārūpānaṃ attani atthitaṃ paccavekkhantassāpi, samāpattiyā vikkhambhitā kilesā satṭhipi sattatipi vassāni na samudācarantīti paccavekkhantassāpi, cetiyadassanabodhidassanatheradassanesu asakkaccakiriyāya saṃsūcitalūkhabhāve buddhādīsu pasādasinehābhāvena gadrabhapiṭṭharajasadiṣe lūkhapuggale parivajjentassāpi, buddhādīsu pasādabāhule muducitte siniddhapuggale sevantassāpi, ratanattayaguṇaparidīpake pasādanīye suttante paccavekkhantassāpi, ṭhānanisajjādīsu pītiuppadanattaṃ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṃ uppannaṃ panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Satta dhammā passaddhisambojjhaṅgassa uppādāya saṃvattanti - paṇītabhojanasevanatā, utusukhasevanatā, iriyāpathasukhasevanatā, majjhattapayogatā, sāraddhakāyapuggalaparivajjanatā, passaddhakāya-puggalasevanatā, tadadhimuttatāti.

Paṇṭaṇhi siniddhaṃ bhojanaṃ bhuñjantassāpi, sītuṇhesu utūsu ṭhānādīsu ca iriyāpathesu sappāyaṃ utuñca iriyāpathaṇca sevantassāpi passaddhi uppajjati. Yo pana mahāpurisajātiko sabbautuiriyāpathakkhamaṃ hoti, na taṃ sandhāyetam vuttaṃ. Yassa sabhāgavisabhāgatā atthi, tasseva visabhāge utuiriyāpathe vajjetvā sabhāge sevantassa uppajjati. Majjhataṭṭapayogo vuccati attano ca parassa ca kammassakatapaccavekkhaṇā. Iminā majjhataṭṭapayogena uppajjati. Yo leḍḍudaṇḍādīhi paraṃ viheṭṭhayamānova vicarati, evarūpaṃ sāraddhakāyapuggalaṃ parivajjentassāpi, saṃyatapādapāṇiṃ passaddhakāyaṃ puggalaṃ sevantassāpi, ṭhānanisajjādīsu passaddhiuppādanatthāya ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṃ uppannaṃ panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Dasa dhammā samādhisambojjhaṅgassa uppādāya saṃvattanti - vatthuvisadakiriyatā, indriyasamattapaṭipādanatā, nimittakusalatā, samaye cittassa paggaṇhanatā, samaye cittassa niggaṇhanatā, samaye sampahaṃsanatā, samaye ajjuhekkhanatā, asamāhitapuggalaparivajjanatā, samāhitapuggalasevanatā, tadadhimuttatāti. Tattha vatthuvisadakiriyatā ca indriyasamattapaṭipādanatā ca vuttanayeneva veditabbā.

Nimittakusalatā nāma kasiṇanimittassa uggahaṇakusalatā. Samaye cittassa paggaṇhanatāti yasmiṃ samaye atisithilavīriyatādīhi līnaṃ cittaṃ hoti, tasmīṃ samaye dhammavicayavīriyapītisambojjhaṅgasamuṭṭhāpanena tassa paggaṇhanaṃ. Samaye cittassa niggaṇhanatāti yasmiṃ samaye accāraddhavīriyatādīhi uddhataṃ cittaṃ hoti, tasmīṃ samaye passaddhisamādhipekkhāsambojjhaṅgasamuṭṭhāpanena tassa niggaṇhanaṃ. Samaye sampahaṃsanatāti yasmiṃ samaye cittaṃ paññāpayogamandatāya vā upasamasukhānaṃ vigameṇa vā nirassādaṃ hoti, tasmīṃ samaye aṭṭhasaṃvegavattupaccavekkhaṇena saṃvejeti. Aṭṭha saṃvegavattūni nāma jātijarābyādhimaraṇāni cattāri, apāyadukkaṃ pañcamaṃ, atīte vaṭṭamūlakaṃ dukkaṃ, anāgate vaṭṭamūlakaṃ dukkaṃ, paccuppanne āhārapariyēṭṭhimūlakaṃ dukkhanti. Ratanattayaguṇānussaraṇena ca pasādaṃ janeti, ayaṃ vuccati “samaye sampahaṃsanatā”ti.

Samaye ajjuhekkhanatā nāma yasmiṃ samaye sammāpaṭipattiṃ āgama alīnaṃ anuddhataṃ anirassādaṃ ārammaṇe samappavattaṃ samathavīthipaṭipannaṃ cittaṃ hoti, tadāssa paggaṇhaniggahasampahaṃsanesaṃ na byāpāraṃ āpajjati sārathi viya samappavattesaṃ assesu. Ayaṃ vuccati “samaye ajjuhekkhanatā”ti. Asamāhitapuggalaparivajjanatā nāma upacāraṃ vā appanaṃ vā appattānaṃ vikkhittacittānaṃ puggalānaṃ ārakā parivajjanaṃ. Samāhitapuggalasevanatā nāma upacāreṇa vā appanāya vā samāhitacittānaṃ sevanā bhajanā payirupāsanaṃ. Tadadhimuttatā nāma ṭhānanisajjādīsu samādhīuppādanatthameva ninnapoṇapabbhāracittatā. Evaṇhi paṭipajjato esa uppajjati. Evaṃ uppannaṃ panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Pañca dhammā upekkhāsambojjhaṅgassa uppādāya saṃvattanti - sattamajjhataṭṭatā, saṅkhāramajjhataṭṭatā, sattaśaṅkhākelāyanapuggalaparivajjanatā, sattaśaṅkhāramajjhataṭṭapuggalasevanatā, tadadhimuttatāti. Tattha dvīhākārehi sattamajjhataṭṭatam samuṭṭhāpeti - “tvam attanova kammena āgantvā attanova kammena gamissasi, esopi attano kammena āgantvā attanova kammena gamissati, tvam kaṃ kelāyasi”ti evaṃ kammassakatapaccavekkhaṇena ca - “paramatthato sattoyeva natthi, so tvam kaṃ kelāyasi”ti evaṃ nissattaṭṭapaccavekkhaṇena ca.

Dvīhevākārehi saṅkhāramajjhataṃ samuṭṭhāpeti - “idaṃ cīvaraṃ anupubbena vaṇṇavikāratañceva jiṇṇabhāvañca upagantvā pādapuñchanacoḷakaṃ hutvā yaṭṭhikoṭiyā chaḍḍanīyaṃ bhavissati, sace panassa sāmiko bhavēyya, nāyaṃ evaṃ vinassituṃ dadeyyā”ti evaṃ assāmikabhāvapaccavekkhaṇena ca, “anaddhaniyaṃ idaṃ tāvakālika”nti evaṃ tāvakālikabhāvapaccavekkhaṇena ca. Yathā ca cīvare, evaṃ pattādīsupi yojanā kātābbā.

Sattasaṅkhāra kelāyanapuggalaparivajjanatāti ettha yo puggalo gihi vā attano puttadhītādike, pabbajito vā attano antevāsikasamānupajjhāyakādike mamāyati, sahatthāva nesaṃ kesacchedana-sūcikaṃma-cīvaradhovana-rajana-pattapacanādīni karoti, muhuttampi apassanto “asuko sāmaṇero kuhiṃ, asuko daharo kuhi”nti bhantamigo viya ito cito ca āloketi, aññaṇa kesacchedanādīnaṃ atthāya “muhuttaṃ tāva asukaṃ pesethā”ti yāciyamānopi “amhepi taṃ attano kammaṃ na kārema, tumhe naṃ gahetvā kilamessathā”ti na deti, ayaṃ sattakelāyano nāma. Yo pana cīvarapattathālakakattarayaṭṭhiādīni mamāyati, aññaṇa hatthena parāmasitumpi na deti, tāvakālikaṃ yācitopi “mayampi imaṃ dhanāyantā na paribhuñjāma, tumhākaṃ kiṃ dassāmā”ti vadati, ayaṃ saṅkhāra kelāyano nāma. Yo pana tesu dvīsipi vatthūsu majjhato udāsino, ayaṃ sattasaṅkhāramajjhato nāma. Iti ayaṃ upekkhāsambojjhaṅgo evarūpaṃ sattasaṅkhāra kelāyanapuggalaṃ ārakā parivajjentassāpi, sattasaṅkhāramajjhatappuggalaṃ sevantassāpi, tṭhānanisajjādīsū taduppādanatthaṃ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṃ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Asubhanimittanti uddhumātakādibhedā dasa asubhārammaṇā dhammā. Yonisomanasikārabahulīkāroti ettha pana yonisomanasikāro nāma upāyamanasikāro, pathamanasikāro, uppādakamanasikāro. Apica cha dhammā kāmaccchandassa pahānāya saṃvattanti - asubhanimittassa uggaho, asubhabhāvanānuyogo, indriyesu guttadvārātā, bhojane mattaññutā, kalyāṇamittatā, sappāyakathāti.

Dasavidhañhi asubhanimittaṃ uggaṇhantassāpi kāmaccchando pahīyati, bhāventassāpi, indriyesu guttadvārassāpi, catunnaṃ pañcannaṃ ālopānaṃ okāse sati udakaṃ pivitvā yāpanasīlatāya bhojane mattaññunopi. Tenetaṃ vuttaṃ -

“Cattāro pañca ālope, abhutvā udakaṃ pive;
Alaṃ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno”ti.

Asubhakammikatissattherasadise asubhabhāvanārate kalyāṇamitte sevantassāpi kāmaccchando pahīyati, tṭhānanisajjādīsū dasaasubhanimittāya-sappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṃ “cha dhammā kāmaccchandassa pahānāya saṃvattanti”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa kāmaccchandassa arahattamaggena āyatīṃ anuppādo hoti.

Mettā cetovimuttīti ettha mettāti vutte appanāpi upacāropi vaṭṭati, cetovimuttīti appanāyeva. Yonisomanasikāro vuttalakkaṇova. Apica cha dhammā byāpādassa pahānāya saṃvattanti - mettānimittassa uggaho, mettābhāvanānuyogo, kammassakatāpaccavekkhaṇatā, paṭisaṅkhānabahulatā, kalyāṇamittatā, sappāyakathāti.

Odissakaanodissakadisāpharaṇānañhi aññataravasena mettaṃ uggaṇhantassāpi byāpādo pahīyati, tathā odhisoanodhisodisāpharaṇavasena mettaṃ bhāventassāpi. “Tvaṃ etassa kuddho kiṃ karissasi? Kimassa sīlādīni nāsetuṃ sakkhissasi? Nanu

tvaṃ attano kammena āgantvā attano kammeneva gamissasi? Parassa kujjhaṇaṃ nāma vītaccikaṅgāratattaayasalākagūthādīni gahetvā paraṃ paharitukāmatāsadiṣaṃ hoti. Esopi tava kuddho kiṃ karissati? Kiṃ te sīlādīni vināsetuṃ sakkhissati? Esa attano kammena āgantvā attano kammeneva gamissati? Appaṭicchitapahēṇakaṃ viya paṭivātaṃ khittarajomuṭṭhi viya ca etassevesa kodho matthake patissati”ti evaṃ attano ca parassa ca kammassakataṃ paccavekkhatopi, ubhayakammassakataṃ paccavekkhitvā paṭisaṅkhāne ṭhitassāpi, assaguttattherasadise mettābhāvanārate kalyāṇamitte sevantassāpi byāpādo pahīyati, ṭhānanisajjādīsu mettānissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṃ “cha dhammā byāpādassa pahānāya saṃvattanti”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa byāpādassa anāgāmiṃ maggena āyatīṃ anuppādo hoti.

Atthi bhikkhave aratītiādi vuttatthameva. Api ca cha dhammā thinamiddhassa pahānāya saṃvattanti - atibhojane nimittaggāho, iriyāpathasamparivattanatā, ālokaaññāmanasikāro, abbhokāsavāso, kalyāṇamittatā, sappāyakathāti.

Āharahatthakaṃ, bhuttavamitakaṃ, tatravaṭṭakaṃ, alaṃsāṭakaṃ, kākamāsakabhojanaṃ bhuñjitvā rattitṭhānadivāṭṭhāne nisinnassa hi samaṇadhammaṃ karoto thinamiddhaṃ mahāhatthī viya ottharantaṃ āgacchati, catupañcaālopaokāsaṃ pana ṭhapetvā pāṇīyaṃ pivitvā yāpanasīlassa bhikkhuno taṃ na hotīti evaṃ atibhojane nimittaṃ gaṇhantassapi thinamiddhaṃ pahīyati. Yasmiṃ iriyāpathe thinamiddhaṃ okkamati, tato aññaṃ parivattentassāpi, rattiṃ candālokaḍḍipālokaḍḍikāloke divā sūriyālokaṃ manasikarontassāpi, abbhokāse vasantassāpi, mahākassapattherasadise pahīnathinamiddhe kalyāṇamitte sevantassāpi thinamiddhaṃ pahīyati, ṭhānanisajjādīsu dhutaṅganissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṃ “cha dhammā thinamiddhassa pahānāya saṃvattanti”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa thinamiddhassa arahattamaggena āyatīṃ anuppādo hoti.

Atthi bhikkhave cetaso vūpasamotiādīni vuttatthāneva. Apica cha dhammā uddhaccakukkuccassa pahānāya saṃvattanti - bahussutatā, paripucchakatā, vinaye pakataññutā, vuddhasevitatā, kalyāṇamittatā, sappāyakathāti.

Bāhusaccenapi hi ekaṃ vā dve vā tayo vā cattāro vā pañca vā nikāye pāḷivasena ca atthavasena ca uggaṇhantassāpi uddhaccakukkuccaṃ pahīyati, kappiyākappiyaparipucchābahulassāpi, vinayapaññattiyāṃ ciṇṇavasībhāvatāya pakataññunopi, vuddhe mahallakatthere upasaṅkamantassāpi, upālittatherasadise vinayadhare kalyāṇamitte sevantassāpi, uddhaccakukkuccaṃ pahīyati, ṭhānanisajjādīsu kappiyākappiyanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṃ “cha dhammā uddhaccakukkuccassa pahānāya saṃvattanti”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīne uddhaccakukkuccesse uddhaccassa arahattamaggena, kukkuccassa anāgāmiṃ maggena āyatīṃ anuppādo hotīti.

Kusalākusalā dhammātiādīnipi vuttatthāneva. Apica cha dhammā vicikicchāya pahānāya saṃvattanti - bahussutatā, paripucchakatā, vinaye pakataññutā, adhimokkhabahulatā, kalyāṇamittatā, sappāyakathāti.

Bāhusaccenapi hi ekaṃ vā...pe... pañca vā nikāye pāḷivasena ca atthavasena ca uggaṇhantassāpi vicikicchā pahīyati, tīṇi ratanāni ārabba paripucchābahulassāpi, vinaye ciṇṇavasībhāvassāpi, tīsu ratanesu okappaniyasaddhāsaṅkhātā adhimokkhabahulassāpi, saddhādhimutte

vakkalittherasadise kalyāṇamitte sevantassāpi vicikicchā pahīyati, tñānanisajjādīsu tiṇṇaṃ ratanānaṃ guṇanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṃ “cha dhammā vicikicchāya pahānāya saṃvattanti”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahānāya vicikicchāya sotāpattimaggena āyatīṃ anuppādo hoti. Iti bhagavā imasmiṃ sutte desanaṃ tīhi bhavehi nivattetvā arahattena kūṭaṃ gaṇhi. Desanāpariyosāne pañcasatā bhikkhū arahattaṃ pāpuṇṇiṃsu.

2. Pariyāyasuttavaṇṇanā

233. Dutiye sambahulāti vinayapariyāyena tayo janā sambahulāti vuccanti, tato paraṃ saṅgho. Suttantapariyāyena tayo tayo eva, tato uddhaṃ sambahulā. Idha suttantapariyāyena sambahulāti veditabbā. Piṇḍāya pavisiṃsūti piṇḍāya pavitṭhā. Te pana na tāva pavitṭhā, “pavisissāmā”ti nikkhantattā pana pavisiṃsūti vuttā. Yathā kiṃ? Yathā “gāmaṃ gamissāmī”ti nikkhantapuriso taṃ gāmaṃ apattopi “kahaṃ itthannāmo”ti vutte “gāmaṃ gato”ti vuccati, evaṃ. Paribbājakānaṃ āramoti jetavanassa avidūre aññatitthiyānaṃ paribbājakānaṃ āramo atthi, taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ. Samaṇo āvusoti āvuso tumhākaṃ satthā samaṇo gotamo.

Mayampi kho āvuso sāvakānaṃ evaṃ dhammaṃ desemāti titthiyānaṃ samaye “pañca nīvaraṇā pahātabbā, satta bojjhaṅgā bhāvetabbā”ti etaṃ natthi. Te pana āramāṃ gantvā parisapariyante tathā aññaṃ olokento viya aññavihitakā viya hutvā bhagavato dhammadesanaṃ suṇanti. Tato “samaṇo gotamo ‘idaṃ pajahatha idaṃ bhāvēthā’ti vadatī”ti sallakkhetvā attano āramāṃ gantvā āramamajjhe āsanaṃ paññāpetvā upatṭhāyakaupaṭṭhāyikāhi parivutā sīsaṃ ukkhipitvā kāyaṃ unnāmetvā attano sayambhūññāṇena paṭividdhākāraṃ dassentā - “pañca nīvaraṇā nāma pahātabbā, satta bojjhaṅgā nāma bhāvetabbā”ti kathenti.

Idha no āvusoti ettha idhāti imasmiṃ paññāpane. Ko visesoti kiṃ adhikaṃ? Ko adhippayāsoti ko adhikappayogo? Kiṃ nānākaraṇanti kiṃ nānattaṃ?

Dhammadesanāya vā dhammadesananti yadidaṃ samaṇassa vā gotamassa dhammadesanāya saddhiṃ amhākaṃ dhammadesanaṃ, amhākaṃ vā dhammadesanāya saddhiṃ samaṇassa gotamassa dhammadesanaṃ ārabba nānākaraṇaṃ vucceyya, taṃ kinnāmāti vadanti. Dutiyaṃ padepi eseṇa nayo.

Neva abhinandiṃsūti “evameva”nti na sampāṭicchīṃsu. Nappaṭikkosiṃsūti “nayidaṃ eva”nti na paṭisedhiṃsu. Kiṃ pana te pahontā evaṃ akaṃsu, udāhu appahontāti? Pahontā. Na hi te ettakaṃ kathaṃ kathetuṃ na sakkonti “āvuso tumhākaṃ samaye pañca nīvaraṇā pahātabbā nāma natthi, satta bojjhaṅgā bhāvetabbā nāma natthī”ti. Evaṃ pana tesāṃ ahosi - “atthi no etaṃ kathāpābhataṃ, mayaṃ etaṃ satthu āroccesāma, atha no satthā madhuradhammadesanaṃ desessatī”ti.

Pariyāyoti kāraṇaṃ. Na ceva sampāyissantīti sampādetvā kathetuṃ na sakkhissanti. Uttariṇca vighātanti asampāyanato uttarimpī dukkhaṃ āpajjissanti. Sampādetvā kathetuṃ asakkontānañhi dukkhaṃ uppajjati. Yathā taṃ, bhikkhave, avisayasminti ettha tanti nipātamattaṃ, yathāti kāraṇavacanaṃ, yasmā avisaye pañho pucchitoti attho. Sadevakehi saha devehi sadevake. Samārakādīsūpi eseṇa nayo. Evaṃ tīṇi tñānāni loke pakkhipitvā dve pajāyāti, pañcahipi sattalokameva pariyādiyitvā etasmiṃ sadevakādibhede loke devaṃ vā manussaṃ vā na samanupassāmīti dīpeti. Ito vā pana sutvāti ito vā pana mama sāsanaṃ sutvā. Ito sutvā hi tathāgato tathāgatasāvakopi ārādheyya, paritoseyya, aññathā ārādhanā nāma natthīti dasseti.

Idāni attano tesam pañhānam veyyākaraṇena cittārādhanaṃ dassento katamo ca bhikkhave pariyāyotiādimāha. Tattha ajjhataṃ kāmacchandoti attano pañcakkhandhe ārabba uppannachandarāgo. Bahiddhā kāmacchandoti paresaṃ pañcakkhandhe ārabba uppannachandarāgo. Uddesaṃ gacchatīti gaṇanaṃ gacchati. Ajjhataṃ byāpādoti attano hatthapādādīsū uppannapaṭigho. Bahiddhā byāpādoti paresaṃ tesū uppannapaṭigho. Ajjhataṃ dhammesu vicikicchāti attano khandhesu vimati. Bahiddhā dhammesu vicikicchāti bahiddhā aṭṭhasu ṭhānesu mahāvicikicchā. Ajjhataṃ dhammesu satīti ajjhattike saṅkhāre paṭiggaṇhantassa uppannā sati. Bahiddhā dhammesu satīti bahiddhā saṅkhāre pariggaṇhantassa uppannā sati. Dhammavicayasambojjhaṅgepi eseṇa nayo.

Kāyikanti caṅkamaṃ adhiṭṭhahantassa uppannavīriyaṃ. Cetasikanti - “na tāvāhaṃ imaṃ pallaṅkaṃ bhindissāmi, yāva me anupādāya āsavehi cittaṃ vimuccissatī”ti evaṃ kāyapayogaṃ vinā uppannavīriyaṃ. Kāyappassaddhīti tiṇṇaṃ khandhānaṃ darathapassaddhi. Cittappassaddhīti viññāṇakkhandhassa darathapassaddhi. Upekkhāsambojjhaṅge satisambojjhaṅgasadisova vinicchayo.

Imasmiṃ sutte missakasambojjhaṅgā kathitā. Etesu hi ajjhattadhammesu sati, pavicayo, upekkhāti ime attano khandhārammaṇattā lokiyāva honti, tathā maggaṃ apattaṃ kāyikavīriyaṃ. Avitakkaavicārā pana pītisamādhī kiñcāpi rūpāvacarā honti, rūpāvacare pana bojjhaṅgā na labbhantīti lokuttarāva honti. Ye ca therā brahmavihāravipassanāpādakajjhānādīsū bojjhaṅge uddharanti, tesam matena rūpāvacarāpi arūpāvacarāpi honti. Bojjhaṅgesu hi arūpāvacare pītiyeva ekantena na labbhati, sesā cha missakāva hontīti. Desanāpariyosāne keci bhikkhū sotāpannā jātā, keci sakadāgāmī, keci anāgāmī, keci arahantoti.

3. Aggisuttavaṇṇanā

234. Tatiye satīṇca khvāhaṃ, bhikkhave, sabbatthikaṃ vadāmīti loṇadhūpanaṃ viya sabbakammikāmaccaṃ viya ca sabbattha icchitabbaṃ vadāmīti attho. Yathā hi loṇadhūpanaṃ sabbabyañjanesupī nivisati, yathā ca sabbakammiko amacco yodhakammampi karoti mantakammampi paṭihārakammampīti sabbakiccāni sādheti, evaṃ uddhatassa cittassa niggaṇhanaṃ, līnassa paggaṇhananti sabbametaṃ satiyā ijjhati, na sakkā vinā satiyā etaṃ sampādetuṃ, tasmā evamāha. Imasmiṃ sutte pubbabhāgavipassanā bojjhaṅgāva kathitā.

4. Mettāsahagatasuttavaṇṇanā

235. Catutthe mettāsahagatena cetasātiādi sabbam sabbākārena visuddhimagge vitthāritameva. Mayampi kho, āvuso, sāvakānaṃ evaṃ dhammaṃ desemāti idampi te purimanayeneva satthu dhammadesanaṃ sutvā vadanti. Titthiyānañhi samaye pañcanīvaraṇappahānaṃ vā mettādibrahmavihārabhāvanā vā natthi. Kiṃ gatikā hotīti kiṃ nipphatti hoti. Kiṃ paramāti kiṃ uttamā. Kiṃ phalāti kiṃ ānisaṃsā. Kiṃ pariyosānāti kiṃ niṭṭhā. Mettāsahagatanti mettāya sahagataṃ saṃsatṭhaṃ sampayuttaṃ. Eṇa nayo sabbattha. Vivekanissitādīni vuttatthāneva.

Appaṭikūlanti duvidhaṃ appaṭikūlaṃ - sattaappaṭikūlaṇca, saṅkhāraappaṭikūlaṇca. Tasmīṃ appaṭikūle iṭṭhe vatthusmīti attho. Paṭikūlasaṇṇīti anīṭṭhasaṇṇī. Kathaṃ panettha evaṃ viharati? Asubhapharaṇaṃ vā aniccanti manasikāraṃ vā karonto. Vuttañhetam paṭisambhidāyaṃ “kathaṃ appaṭikūle paṭikūlasaṇṇī viharati. Iṭṭhasmiṃ

vatthusmiṃ asubhāya vā pharati, aniccato vā upasaṃharatī”ti. Paṭikūle pana anitṭhe vatthusmiṃ mettāpharaṇaṃ vā dhātumanasikāraṃ vā karonto appaṭikūlasaṇṇī viharati nāma. Yathāha “kathaṃ paṭikūle appaṭikūlasaṇṇī viharati. Anitṭhasmiṃ vatthusmiṃ mettāya vā pharati, dhātuto vā upasaṃharatī”ti.

Ubhayamissakapadesupi eseva nayo. Appaṭikūlappaṭikūlesu hi tadeva asubhapharaṇaṃ vā aniccanti manasikāraṃ vā karonto paṭikūlasaṇṇī viharati nāma. Paṭikūlappaṭikūlesu ca tadeva mettāpharaṇaṃ vā dhātumanasikāraṃ vā karonto appaṭikūlasaṇṇī viharati nāma. “Cakkhunā rūpaṃ disvā neva sumano hotī”tiādinaṃ nayena vuttaṃ pana chaḷaṅgupekkhaṃ pavattayamāno “appaṭikūle ca paṭikūle ca tadubhayaṃ abhinivajjetvā upekkhako tattha viharati sato sampajāno”ti veditabbo.

Ettāvatā ca imassa bhikkhuno mettāya tikacatukkajjhānaṃ nibbattetvā tadeva pādakaṃ katvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ pattassa saha vipassanāya maggasambojjhaṅgānaṃ ariyaddhiyā ca dassitattā desanā vinivaṭṭetabbā siyā. Idaṃ pana mettājjhānaṃ pādakaṃ katvā saṅkhāre sammasantopi yo arahattaṃ pāpuṇituṃ na sakkoti, yasmā tassa arahattaparamā mettā na hoti. Yaṃparamā pana hoti, taṃ dassetabbam. Tasmā tassa dassanattaṃ ayaṃ desanā āradhā. Parato sabbaso vā pana rūpasāññaṃ samatikkamātiādīsipi iminā nayena puna desanārambhapayojanaṃ veditabbam.

Subhaparamanti subhaniṭṭhaṃ, subhakoṭikaṃ, subhanipphattiṃ. Idhapaṇṇassāti idheva paṇṇā assa, nayimaṃ lokaṃ atikkamatīti idhapaṇṇo, tassa idhapaṇṇassa, lokiyapaṇṇassāti attho. Uttarivimuttiṃ appaṭivijjhatoti lokuttaradhammaṃ appaṭivijjhantassa. Yo pana paṭivijjhituṃ sakkoti, tassa arahattaparamāva mettā hotīti attho. Karuṇādīsipi eseva nayo.

Kasmā panetāsaṃ mettādīnaṃ subhaparamāditā vuttā bhagavatāti? Sabhāgavasena tassa tassa upanissayattā. Mettāvihārisa hi sattā appaṭikūlā honti, athassa appaṭikūlaparicayā appaṭikūlesu parisuddhavaṇṇesu nīlādīsū cittaṃ upasaṃharato appakasireneva tattha cittaṃ pakkhandati. Iti mettā subhavimokkhasa upanissayo hoti, na tato paraṃ, tasmā subhaparamāti vuttā.

Karuṇāvihārisa uṇhābhighātādirūpanimittaṃ sattadukkhaṃ samanupassantassa karuṇāya pavattisambhavato rūpe ādīnavo parividito hoti, athassa parividitarūpādīnavattā pathavīkasiṇādīsū aññataraṃ ugghāṭetvā rūpanissaraṇe ākāse cittaṃ upasaṃharato appakasireneva tattha cittaṃ pakkhandati. Iti karuṇā ākāsaṇaṇcāyatanassa upanissayo hoti, na tato paraṃ, tasmā ākāsaṇaṇcāyatanaparamāti vuttā.

Muditāvihārisa pana tena tena pāmojjakāraṇena uppannapāmojjasattānaṃ viññāṇaṃ samanupassantassa muditāya pavattisambhavato viññāṇaggahaṇaparicitaṃ hoti, athassa anukkamādhigataṃ ākāsaṇaṇcāyatanam atikkamma ākāsanimittagocare viññāṇe cittaṃ upasaṃharato appakasireneva tattha cittaṃ pakkhandati. Iti muditā viññāṇaṇcāyatanassa upanissayo hoti, na tato paraṃ, tasmā viññāṇaṇcāyatanaparamāti vuttā.

Upekkhāvihārisa pana “sattā sukhitā vā hontu, dukkhato vā vimuccantu, sampattasukhato vā mā vigacchantū”ti ābhogābhāvato sukhadukkhādiparamatthagāhavimukhasambhavato avijjamānaggahaṇadukkhacittaṃ hoti. Athassa paramatthagāhato vimukhabhāvaparicitacittassa paramatthato avijjamānaggahaṇadukkhacittassa ca

anukkamādhigataṃ viññāṇāñcāyatanaṃ samatikkammasambhavato avijjamāne paramatthabhūtaṃ viññāṇassa abhāve cittaṃ upasaṃharato appakasireneva tattha cittaṃ pakkhandati. Iti upekkhā ākiñcaññāyatanaṃ upanissayo hoti, na tato paraṃ, tasmā ākiñcaññāyatanaṃ paramāti vuttā. Desanāpariyosāne pañcasatā bhikkhū arahattaṃ pattāti.

5. Saṅgārasuttavaṇṇanā

236. Pañcame pagevāti paṭhamaññeva. Kāmarāgapariyutṭhitenāti kāmarāgagahitena. Kāmarāgaparetenāti kāmarāgānugatena. Nissaraṇanti tividhaṃ kāmarāgassa nissaraṇaṃ vikkhambhananissaraṇaṃ tadaṅganissaraṇaṃ samucchedanissaraṇanti. Tattha asubhe paṭhamajjhānaṃ vikkhambhananissaraṇaṃ nāma, vipassanā tadaṅganissaraṇaṃ nāma, arahattamaggo samucchedanissaraṇaṃ nāma. Taṃ tividhampi nappajānātīti attho. Attatthampītiādīsu arahattasaṅkhāto attano attho attattho nāma, paccayadāyakānaṃ attho parattho nāma, sveva duvidhopi ubhayattho nāma. Iminā nayena sabbavāresu attho veditabbo.

Ayaṃ pana viseso - byāpādassa nissaraṇantiādīsu hi dveva nissaraṇāni vikkhambhananissaraṇaṃca samucchedanissaraṇaṃca. Tattha byāpādassa tāva mettāya paṭhamajjhānaṃ vikkhambhananissaraṇaṃ, anāgāmimaggo samucchedanissaraṇaṃ. Thinamiddhassa ālokasaññā vikkhambhananissaraṇaṃ, arahattamaggo samucchedanissaraṇaṃ. Uddhaccakukkuccassa yo koci samatho vikkhambhananissaraṇaṃ, uddhaccassa panettha arahattamaggo, kukkuccassa anāgāmimaggo samucchedanissaraṇaṃ. Vicikicchāya dhammavavatthānaṃ vikkhambhananissaraṇaṃ, paṭhamamaggo samucchedanissaraṇaṃ.

Yā panettha seyyathāpi brāhmaṇa udapatto saṃsaṭṭho lākhāya vātiādikā upamā vuttā, tāsu udapattoti udakabharitā pāti. Saṃsaṭṭhoti vaṇṇabhedakaraṇavasena saṃsaṭṭho. Pakkuthitoti kuthito. Usmudakajātoti usumajāto. Sevālapaṇakapariyonaddhoti tilabījākādibhedena sevālena vā nīlamaṇḍūkapiṭṭhivaṇṇena vā udakapiṭṭhiṃ chādetvā nibbattaṇakena pariyonaddho. Vāteritoti vātena erito kampito. Āviloti appasanno. Luḷitoti asannisinno. Kalalībhūtoti kaddamībhūto. Andhakāre nikkhattoti koṭṭhantarādibhede anālokaṭṭhāne ṭhapito. Imasmiṃ sutte bhagavā tīhi bhavehi desanaṃ nivattetvā arahattanikūṭena desanaṃ niṭṭhāpesi, brāhmaṇo pana saraṇamatte patiṭṭhito.

6. Abhayasuttavaṇṇanā

237. Chaṭṭhe aññāṇāya adassanāyāti aññāṇatthāya adassanatthāya. Taggha bhagavā nīvaraṇāti ekaṃsena bhagavā nīvaraṇā. Kāyakilamathoti kāyadaratho. Cittakilamathoti cittadaratho. Sopi me paṭippassaddhoti tassa kira satthu santike sītaṃ utusappāyaṭṭhānaṃ pavisitvā nisinnassa kāyadaratho paṭipassambhi, tasmīṃ paṭipassaddhe tadanvayeneva cittadarathopi. Apica maggenevassa etaṃ ubhayampi passaddhanti veditabbaṃ.

7. Ānāpānavaggo

1. Aṭṭhikamahapphalasuttādivaṇṇanā

238. Sattamādīsu aṭṭhikasaññāti aṭṭhikaṃ aṭṭhikanti bhāventassa uppannasaññā. Taṃ panetaṃ bhāvayato yāva nimittaṃ na uppajjati, tāva chavīpi cammampi upaṭṭhāti. Nimitte pana uppanne chavicammāni neva upaṭṭhahanti, saṅkhavaṇṇo

suddhaatṭhikasaṅghāṭova upatṭhāti hatthikkhandhagataṃ dhammikatissarājānaṃ oloketassa sāmaṇerassa viya, paṭimagge hasamānaṃ itthiṃ oloketassa cetiyapabbatavāsino tissattherassa viya cāti. Vatthūni visuddhimagge vitthāritāni. Sati vā upādiseseti gahaṇasese upādānasese vijjamānamhi.

2-10. Puḷavakasuttādivaṇṇanā

239-247. Puḷavakasaññāti puḷavaṃ puḷavanti bhāventassa uppannasaññā. Vinīlakasaññādīsopi eseṇa nayo. Vinicchayakathā panettha saddhiṃ bhāvanāyena visuddhimagge vuttā. Mettādayo tikacatukkajjhānavasena veditabbā, upekkhā catutthajjhānavaseneva.

8. Nirodhavaggo

1-10. Asubhasuttādivaṇṇanā

248-257. Asubhasaññāti asubhe paṭhamajjhānasaññā. Maraṇasaññāti “avassaṃ maritabbaṃ, maraṇapaṭibaddhaṃ me jīvita”nti abhiṇhaṃ paccavekkhantassa uppannasaññā. Āhāre paṭikūlasaññāti odanakummāsādimhi ajjhoharaṇīye paṭikūlasaññā. Sabbaloke anabhiratisaññāti sakalalokasmiṃ anabhiratiṃ uppādentassa uppannasaññā. Pahānasaññāvirāgasaññāti dve pubbabhāgā. Nirodhasaññā missakā. Evametāni atṭhikasaññādīni vīsati kammaṭṭhānāni niddiṭṭhāni. Tesaṃ navasu appanā honti, ekādasa upacārajjhānikā. Sesā panettha vinicchayakathā visuddhimagge āgatāva. Gaṅgāpeyyālādayo maggasaṃyutte vuttanayeneva veditabbā.

Bojjhaṅgasamāyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 3. Η συλλογή των συνδεδεμένων ομιλιών - Σχόλια. 5. Σχόλια για το μεγάλο βιβλίο. 2. Οι συνδεδεμένες ομιλίες για τους παράγοντες της φώτισης έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org